

Čezare Paveze
Bjanka Garufi

*Velika
vatra*

Preveo sa italijanskog
Dejan Ilić

■ Laguna ■

Naslov originala

Cesare Pavese e Bianca Garuffi

FUOCO GRANDE

Copyright © 1959, 2003 and 2008 Giulio Einaudi editore
s.p.a., Torino

Translation copyright © 2016 za srpsko izdanje, LAGUNA

Questo libro è stato tradotto grazie ad un contributo alla traduzione assegnato dal Ministero degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale Italiano.

Ovo delo je prevedeno zahvaljujući doprinosu za prevod koji je dodelilo Ministarstvo za spoljne poslove i međunarodnu saradnju Republike Italije.

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Velika
vatra*

SADRŽAJ

Dejan Ilić: <i>Uvod</i>	9
VELIKA VATRA	13
Dodatak	
[Bjanka Garufi: Beleška]	101
[Bjanka Garufi: Predgovor]	105
Marijaroza Mazoero: <i>Pogovor</i>	107
<i>O autorima</i>	133

UVOD

Prve knjige Čezara Pavezea pojavljuju se na srpsko-hrvatskom jeziku pedesetih godina, gotovo bez zakašnjenja, ako se ima u vidu da on svoju punu afirmaciju doživljava krajem četrdesetih. Već 1957, sedam godina nakon piščeve smrti, u Zagrebu izlazi *Kuća na brijegu*, koja sem tog teksta obuhvata i druga dva kratka romana, *Drug* i prvu Pavezeovu prozu *Tamnica*. A naredne godine, 1958, takođe u Zagrebu, objavljeni su i *Tvoji krajevi*. U Srbiji će prvo prevedeno Pavezeovo delo biti izdato 1964, reč je o romanu *Među usamljenim ženama*, u izdanju beogradskog Rada (edicija „Reč i misao“), jednoj od najpoznatijih Pavezeovih knjiga, budući da se glavni ženski lik, prefigurirajući autorovo samoubistvo, ubija upravo onako kako će to uraditi i Paveze, prekomernim unošenjem somnifera, 27. avgusta 1950. u sobi

hotela *Roma* u Torinu. Od prevedenih romana treba pomenuti i *Đavo u brdima*, te *Lepo leto*.

Poetika ovih i drugih Pavezeovih romana bliska je neorealizmu koji je u to vreme dominantan pravac ne samo u italijanskoj književnosti, nego i u čitavoj italijanskoj kulturi (ta poetika, znamo, proneće slavu italijanskog filma). Određeno „mitsko“ shvatanje književnosti daje Pavezeovim likovima osobenu egzistencijalističku i fatalističku crtu. Naime, svet pred nama, svet je koji vidimo „drugi put“, budući da smo ranije, to jest „prvi put“, u detinjstvu, s prvim utiscima i doživljajima, koji su u međuvremenu prešli u nesvesno, već predodređeni za kasniji život i njegovu spoznaju. Takav je „habitus“ mnogih Pavezeovih likova, koji se često nalaze raspeti između sela i grada, „mita“ i urbanog života, s „vatrom“ i nečim „divljim“ u sebi, „na dnu svoje krvi“, i čiji životi, baš zato, završavaju, beznadežno nerazrešeni, u usamljenosti i očaju. Političko angažovanje (i sam Paveze će se nakon rata učlaniti u Italijansku komunističku partiju) slaba je uteha i nikakvo rešenje za egzistencijalistički ćorsokak.

Ljubavi, žene kojima Paveze hrani svoju književnost i vlastiti život, izvori su njegovih uzleta, one su često inspiracija za književna dela, te vraćaju u život nekog ko je, po sopstvenom priznanju, još od mladosti opsednut samoubistvom. No, žene su istovremeno i uzrok Pavezeovih padova, razočaranja, kolapsa. Setimo se samo „fatalne“ američke glumice Konstans Dauling, po nekima „odgovorne“ za depresiju u koju je Paveze

pao neposredno pre samoubistva, i kojoj je posvećena pesnička zbirka *Doći će smrt i imaće tvoje oči*. Tako su i pesme ciklusa *Zemlja i smrt*, opet smrt, nekoliko godina ranije, plod Pavezeove veze s Bjankom Garufi, mladom spisateljicom, u tom trenutku bez ijedne objavljene knjige. U ovom slučaju, međutim, intimna veza prerašće u književni eksperiment, odnosno pisanje romana u četiri ruke, s naizmeničnim smenjivanjem dva glasa, muškog i ženskog principa, ugla gledanja. Veza dvoje autora („napravićemo čudo, nas dvoje!“, tako nekako, kaže Bjanka, u jednom pismu Pavezeu), njihovo preplitanje u pisanju, Bjankino povremeno oponašanje Pavezeovog stila, zajedničko organizovanje narativa, Bjankine intervencije, Pavezeova odazivanja, sve to, još jednom prepleteno, sa sudbinama dva glavna junaka romana, Silvije i Đovanija, dakle, s jednom drugom vezom, ljubavnom, ali (isto tako?) telesnom, gotovo bolno fizičkom – čini ovaj roman ne samo književnim tekstom, nego i „praksom“ koja na najbolji način spaja život i književnost. Sve je u ovom romanu nedorečeno, u suspensu, namerno prikriveno, dato između redova i ispod reči – da bi ono izostavljeno, nevidljivo, što sve pokreće, strast, krv, prestup, seks, jače „radilo“.

Dejan Ilić

VELIKA VATRA

I

Đovani

Poslednji put kad sam bio s njom na moru, Silvija se presvukla među klekama te sam je video kako nagnuta zbacuje kostim s nogu, sva rumena i potamnela. Lice joj je skrivala kosa. Pozvao sam je, ali tako tiho da me kroz kosu nije čula. To je bio poslednji put, i tog dana nisam je ni dotakao. Onda smo otišli a sutradan mi je rekla da više ne želi da zna za mene. Tako sam ostao sâm, danima sam jeo samo voće i ostatke hrane. Prijalo mi je jedino da izlazim i hodam.

Dok sam hodao, razmišljao sam s kim je Silvija mogla da se spanda. Mnogi su je želeli. Razmišljao sam o tome i noću kada ne bih mogao da spavam, te bih joj govorio tiho uz jastuk, kao da je tu pored mene. „Silvija“ – govorio sam joj – „vrati se. Šta te košta da se vratiš? Bila si tako malo sa mnom. Treba da zajedno uradimo toliko toga. Vrati se.“

Nijednog od tih dana Silvija se nije vratila. Nisam znao s kim je. Nije ona bila nestala; nije ona nimalo promenila svoj način života; poznavao sam kuću, sobe, reči koje je izgovarala, njeno buđenje, ulice; ako se neko izgubio, bio sam to ja i nisam oko sebe video išta poznato. Bio sam kao neko ko na uglu čeka drugog, a taj kasni, te zapanjen primećuje prolaznike, mrlje na zidovima, prodavnice koje nikada nije spazio. Ponekad bih ugledao druge žene. „Koliko Silvija“ – govorio bih. „Svaka žena je jedna Silvija. Je li to moguće?“ Druge Silvije upoznao sam ranije. Moj život bio je čvor od Silvija koje su mi se načas približile. Sve su međusobno ličile, sve su me otrprve shvatile. Ali ovog puta saznao sam i ovo: to što sam patio zbog Silvije nije bilo slučajno. Trebalo je da zaključim da mi upravo sa Silvijom nije bilo dozvoljeno da živim. Ona, te oči, ta kosa, taj glas, nisu bili sazdana za mene. Čim su nastali, odmah su se oblikovali i razvijali da bi ih gledao, slušao i ljubio neko drugi, neki drugačiji čovek, koji nema ništa zajedničko sa mnom, koji se od mene razlikuje više od kakve životinje ili jednog trupca. Šta se tu moglo?

U to vreme verovao sam da je način na koji sam živeo sa Silvijom stvar nenadoknadviva, i da moje telo, moja koža i moji gestovi nisu više oni od pre. Ali znao sam da iz dana u dan nešto od te nove supstance otiče, te mi se činilo da gubim krv, život.

Međutim, svanula je ta zora i ponovo sam video Silviju. Poslala je po mene i sada je smušeno govorila

nastojeći da se osmehne. Prišla mi je protrljavši bok kojim je udarila u vrata i rekla mi: – Jesi li živ?

– Naravno – rekao sam joj.

– Ala boli – opipala se opet.

Govorila mi je stojeći, u prvoj sobi, jer je tamo dalje bilo ljudi koji su galamili te nisam shvatao da li se smeje zbog nekog prekinutog razgovora ili me radosno dočekuje. – Smeje ti se? – rekla mi je.

– Tebi ne?

– Ne, ovi ljudi su mi dosadni – rekla je ona. – Jesi li posle bio do mora?

Bila je zima, ali odjednom mi se učinilo da se avgust vraća.

– Ti više nisi onaj od pre – rekla je.

– Zašto?

– Pogledaj me u lice.

Pogledao sam je. Gledala me je namršteno.

– Ti me ne vidiš – rekla je. – Ti me nikada nisi video.

Šta si radio ovih meseci?

– Ništa.

– Hoćeš li da mi pomogneš, Đovani? – upitala je odjednom.

Ja nisam bio skinuo mantil. Još uvek mi je bio podignut okovratnik. Pogledao sam je onako kako sam je pamtio dok sam se peo stepenicama i učinilo mi se da nikada nisam izašao iz te sobe.

– Hoćeš li da mi pomogneš?

Više se nije osmehivala. Gledala je u pod. Otamo je stizala graja, te sam prepoznao poneki glas.

– Moram da se vratim u Marateu – rekla je polako. – Moram da se tamo vratim odmah. S tobom. – Pogledala me je živo i oštro. – Hoćeš da znaš zašto?

– Pravićeš mi društvo – rekla je. – Pričaćeš mi šta si radio ovih meseci.

Pogledao sam je ne otvarajući usta.

Onda mi je rekla da idem. – Polazimo sutra u sedam.

Te večeri trebalo je da se vidim s Đorđom, starim prijateljem, koji je znao kako sam živio tih meseci pa je hteo da me rastereti. Odveo sam ga u kafanu gde sam ponekad jeo. Platilo sam mu večeru. Napolju je bilo hladno i bio je praznik. Bio je Badnji dan i vazduh je mirisao na planinu.

– U nevolji si? – odmah je rekao Đorđo, hvatajući me za ruku kao što se radi s devojkama.

Na vratima smo se razdvojili. – Šta podrazumevaš pod nevoljom? – rekao sam.

– Kada želiš nešto što se ne može imati.

Nisam mogao da se rešim da uđem. Udisao sam taj vetar što je dolazio iz daljine. Maratea je bila na obroncima jedne šumovite planine i kupala je svoje kuće na moru. Silvija je bila to selo. Koliko sam joj puta to govorio.

– Ne želim ništa – rekao sam. – Večeras i noćas ne želim više ništa.

Dok smo jeli u galami, Đorđo mi je ispričao da je kao dete najednom shvatio da čovek može biti srećan a da

ne izgovori nijednu reč niti mrdne prstom, prosto tako što odbija da poželi nove stvari. – Ne postoji dete koje već nema sve – rekao je. – Tada naučiš da budeš srećan.

Đorđo me je gledao osmehujući se, kao da od mene očekuje reč – slaganje ili izliv suza. Osećao je da me je ganuo pominjući detinjstvo. Đorđo je luda; s onom svojeglavom bezazlenošću koja bi htela da svi budu kao ona.

– Svi želimo ono što nosimo na dnu krvi – rekao sam. – Nema ničeg novog. Ja sam kao dete besneo kada bih pojeo jabuku.

Ali Đorđo je nastavio da se osmehuje i upitao me očima: – Jesi li, dakle, pojeo jabuku, kad si tako tužan? – a ja sam načas udahnuo prazan vazduh proteklih meseci, rastanak, smrt, onaj smrznuti mrak uoči zore, i put između mora i planine, potamneo i svež, što će se uskoro prostreti s drhtajem dana. Slavio sam u srcu i rekao sam Đorđu još jednom: – Sve nosimo na dnu krvi.

Putovali smo celo jutro duž tamne i niske obale, drugi retki putnici dolazili su izdaleka, te su još uvek bili u vozu tog božićnog jutra. Silvija je ćutala u ćošku i osorno gledala u mene i u druge, ali u jednom trenutku mi se osmehnula da me ohrabri.

Neko je primetio na maglovitom nebu morske ptice u niskom letu i svi su stali da gledaju, svi, i ja, sem Silvije koja me je upitala šta je to. Dok su drugi raspravljali, opazio sam joj lukavi osmeh na usnama, kao kod neke devojčice, i pozavideo sam tim pticama.

Kasnije sam shvatio zašto se nasmejala. U Maratei je, iza kuća, planina, pre nego što postane šuma, bila okomita litica, ogromna i crvena kao krv, koja je služila kao večno gnezdo pticama koje su doletale s mora. Silvija mi je rekla da je, nekada, svake večeri hitala tamo da podno stene skuplja perca. Hodali smo pustom stazom, s morem iza nas a uokolo, u poslednjoj svetlosti, opuncije i osušena stabla. Ceo horizont, planine, grbave, crne. Pre toga, među kućama, ljudi na vratima skinuli su kape ili začutili nakratko videvši nas kako prolazimo. Bili su to ljudi suvi, rutavi, žene plećate i grlene, koje su ispod oka gledale u debelu Silvijinu bundu. Izgledali su iznenađeno, ne zadovoljno kao što bi trebalo. Čak je i jedan pas zastao da nas pogleda.

Silvijina kuća bila je izvan sela, na padini s bukvama. Sijalo je svetlo na velikom prozoru. Toliko je vremena prošlo, toliko strašnih stvari smo počinili, i bednih i nedostojnih nas, ali ti zidovi u noći koja se spušta, i mirna svetlost i tamni tremovi, još uvek mi se ukazuju, pri pomisli na to, kao nešto misteriozno i bogato, kao da je tamo prošlo moje detinjstvo, s njenim.